ՔՍԱՆԵՒԵՕԹՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—Թիւ—2138—ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ—15—ՅՈՒՆԻՍ—Ն. Տ.—27—ՅՈՒՆԻՍ—1878

ԳԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համ. 8 Մէճ.
» » Գաւառաց » 10 Մէճ.
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 4 Մէճ.
» » Գաւառաց » 5 Մէճ.

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղուրուշ, երկու անգամի համար 2 ղուրուշ, աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կըլլայ :

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ԳԱՅՄԱՆՔ

Դուրս ղրկուած լրագրաց ծանրոց ծախքը խմբագրութեան վրայ է :

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պիտի ուղղուի, Ղալաթիա Սանտրքճըլար Չարշըսի թիւ 198, Նօրօ խան, Մասիսի գրասենեակը :

Ձեռնրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 15 ՅՈՒՆԻՍ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Անգղիական Գլօպ լրագիրը Լորտ Սալիզպըրիի և Շուվալօֆ կոմսին մայիս 30 թուով ստորագրած համաձայնութեան յիշատակագիրն հըրատարակեց, որք մեծ տպաւորութիւն մ'ըրին ամեն տեղ։ Այս գրուածոյ ստուգութեան վրայ հարցում եղաւ Անգղիոյ խորհրդարանին մէջ, և նախարարք պատասխանեցին թէ նոյն յիշատակագրերը կամ դաշնագրերն Անգղիոյ կառավարութեան հրամանաւ չեն հրատարակուած և թերի են։ Ուրեմն բոլորովին սխալ կամ անվաւեր չեն։

Առաջին յիշատակագիրը տասն և մէկ յօդուածէ կը բաղկանայ, և Անգղիոյ ու Ռուսիոյ միջև հաստատուած համաձայնութեան կէտերը կորոշէ, երկու կողմի երեսփոխանաց Տէրութեանց խորհրդին մէջ փոխադարձաբար ընդունելիք պայմանները նըշանակելով։

1. Անգղիա Պուլղարիոյ երկայնութեամբ բաժանումը կը մերժէ. բայց Ռուսիոյ երեսփոխանն իրեն կը վերապահէ այս բաժանման օգուտները ցուցնել Տէրութեանց խորհրդին մէջ, խոստանալով որ Անգղիոյ վերջնական կարծեաց դէմ չպնդէ։

2. Հարաւային կողմը Պուլղարիոյ սահմանն այնպիսի կերպիւ պիտի որոշի, որ Պուլղարիա Եգէական ծովէն հեռանայ՝ ըստ Կ. Պօլսոյ դեսպանախորհրդին առաջարկած սահմանաց։ Բայց Լակոսէն մինչև Սև ծովու եզերքը սահմանաց վրայ վիճաբանութիւնն ազատ կը մնայ։

3. Պուլղարիոյ արևմտեան սահմաններն ազգայնութեանց սկզբան համեմատ պիտի ուղղուին, այնպէս որ Պուլղար չեղող ժողովուրդք անկէ դուրս մնան։ Պուլղարիոյ արևմտեան սահմաններն Ենի-Պազարէն Գօճա-Պալքանը քաշուած գծէ մ'անդին չըպիտի անցնին։

4. Վերոգրեալ սահմանաց մէջ գրուած Պուլղարիա երկու գաւառաց պիտի բաժնուի՝ հետևեալ կերպիւ.

Մին Պալքաններուն հիւսիսային կողմը քաղաքական ինքնօրէնութիւն պիտի ունենայ իշխանի մը կառավարութեան ներքև. միւսը Պալքաններուն հարաւային կողմը վարչական ընդարձակ ինքնօրէնութիւն պիտի ունենայ (Անգղիոյ գաղթականութեանց նման) քրիստոնեայ կառավարչով մը, որ Եւրոպիոյ հաւանութեամբ պիտի անուանի հինգ կամ տասն տարուան համար։

5. Ռուսիոյ կայսրը մասնաւոր կարևորութիւն մը կուտայ հարաւային Պուլղարիայէն Օսմանեան զօրաց քաշուելուն, և Պուլղար ժողովրդեան ապագային ապահովութիւն չտեսներ՝ եթէ Օսմանեան զօրքն հոն մնայ։ Լորտ Սալիզպըրի այս կէտը կընդունի՝ այն պայմանաւ որ Ռուսիա հաւանի Տէրութեանց խորհրդին որոշման, եթէ սա յարմար դատէ որ ապըստամբութեան կամ յարձակմանց դիմադրելու համար Օսմանեան զօրաց ներելի ըլլայ հարաւային Պուլղարիա մտնել։ Այսու ամենայնիւ Անգղիա իրեն կը վերապահէ խնդրել որ վեհ. Սուլթանն հարաւային Պուլղարիոյ սահմանաց վրայ զօրք պահէ։ Տէրութեանց խորհրդին մէջ Ռուսիոյ ներկայացուցիչը կատարեալ ազատութիւն կը վերապահէ իրեն այս խնդրոյս վրայ վիճաբանելու։

Անգղիա կը պահանջէ սակայն որ հարաւային Պուլղարիոյ ազգային զօրաց բարձր հրամանատարները Բ. Դըրան կողմէ կարգուին՝ Եւրոպիոյ հաւանութեամբ։

6. Այաստեֆանոսի դաշնագրութեամբ պայմանագրեալ Հայաստանի համար եղած խոստումները մի միայն բացառիկ կերպիւ Ռուսիոյ տըրուած չպիտի ըլլան, այլ և Անգղիոյ։

Լորտ Սալիզպըրիի այս յօդուածն Հայոց մասնաւոր շնորհակալութեանըն արժանի է, քանզի Այաստեֆանոսի դաշնագրութեան պարունակած խոստումները կը վաւերացնէ՝ Եւրոպիոյ երաշխաւորութեան ներքև առնելով։

7. Անգղիա և Ռուսիա յունական գաւառաց ապագայ կազմակերպութեան մեծ կարևորութիւն տալով կորոշեն որ Այաստեֆանոսի դաշնագրութեան 15րդ յօդուածն այնպիսի կերպիւ բարեփոխի, որ Եւրոպական տէրութիւնք, մանաւանդ Անգղիա, վճռական ձայն ունենան Թեսաղիոյ Եպիրոսի և ուրիշ քրիստոնեայ գաւառաց ապագայ կազմակերպութեան մէջ։

8. Պատերազմական տուգանաց գումարին վրայ Ռուսիոյ վերջնական որոշումը չհերքելով՝ Անգղիա իրեն կը վերապահէ Տէրութեանց խորհըրդին մէջ բացատրել իւր ծանր առարկութիւնները։

9. Ալաշկերտի հովիտն և Պայազիտի քաղաքը Պարսկաստանի վաճառականութեան մեծ ճանապարհին վրայ ըլլալով և Թուրքաց աչքին մեծ կարևորութիւն ունենալով, Ռուսիոյ կայսրը կը հաւանի ետ տալ զայն, բայց փոխադարձաբար կը խնդրէ և կընդունի որ Խօթուրի փոքրիկ հողը Պարսից Շահին վերադառնայ, ինչպէս որ Անգղիոյ և Ռուսիոյ տէրութեանց յանձնաժողովներն որոշած են։

10. Անգղիա խորին ցաւ կ'զգայ եթէ Ռուսիա Պեսարապիան առնելու վրայ պնդէ. բայց ըստ որում փարիզի դաշնագրութիւնն ստորագրող ուրիշ տէրութիւնք պատրաստութիւն չեն ցուցներ նոյն դաշնագրութեամբ որոշուած Ռումենիոյ սահմանները պաշտպանելու, Անգղիա բաւական շահ չունի այս խնդրոյն մէջ առանձին դիմադրութիւն ընելու։

Անգղիա կը հաւանի որ Ռուսիոյ կայսեր փափաքը չմերժէ Պաթումը գրաւելու և Հայաստանի մէջ իւր երկրակալութիւնները պահելու մասին. սակայն Ասիական Թուրքիոյ ժողովրդոց հանգստութեան ծանր վտանգներ կը տեսնէ ապագային մէջ՝ Ռուսական սահմանաց այս ընդարձակութենէն։ Անգղիա կը կարծէ թէ Օսմանեան կայսրութիւնն այս վտանգէն ազատել կարելի է առանց նոր պատերազմի մը, և նկատողութեան կառնու կայսեր խոստումը թէ ապագային մէջ Ռուսիոյ սահմանը չպիտի ընդարձակի։

Անգղիա այս պայմանները բաւական կը համարի Այաստեֆանոսի դաշնագրութեան դէմ իւր ըրած առարկութիւնները բարեփոխելու։

Բայց սոսնցմէ, Անգղիա իրեն կը վերապահէ հետևեալ կէտերը տէրութեանց խորհրդին մէջ պաշտպանել.

Ա. Եւրոպա մասնակցի երկու Պուլղար գաւառաց վարչական վերակազմութեան։

Բ. Անգղիա վիճաբանի Ռուսական զօրաց Պուլղարիոյ մէջ մնալու պայմանաժամուն և եղանակին՝ ինչպէս նաև Ռումենիայէն անցնելուն վրայ։

Գ. Հարաւային Պուլղարիոյ նոր անուն մը տրուի։

Դ. Դանուբի նաւարկութեան վերաբերեալ խնդրոց վրայ Անգղիա վիճաբանի։

Ե. Անգղիա նեղուցներուն խնդիրը վիճաբանութեան պիտի առնու։ Ռուսիա պիտի պահանջէ որ ներկայ վիճակը պահուի։

Զ. Անգղիա վեհ. Սուլթանէն պիտի խնդրէ որ Աթոս լերան մէջ ուրիշ ազգայնութեանց վերաբերեալ վանականները պաշտպանելու խոստում տայ Եւրոպիոյ։

Ասոնք են երկու տէրութեանց մէջ հաստատեալ համաձայնութեան գըլխաւոր կէտերն, որոց վաւերականութիւնը չժխտուիր։

Եւրոպական լրագրերէն ոմանք այս դաշնագրերը Լորտ Սալիզպըրիի ապրիլ 1 թուով շրջաբերականին լեզուէն և ըրած պահանջումներէն խիստ տարբեր կը գտնեն։ Լորտ Պիքընսֆիլտ և Լորտ Սալիզպըրի Եւրոպական շահուց պաշտպան հանդիսանալէ ետև, խոհեմութեամբ Անգղիոյ շահերը միայն պաշտպանելու դերին մէջ կը մտնեն։ Բայց ըսողներ կան նաև թէ Լորտ Սալիզպըրիի շրջաբերականին և ներկայ դաշնագրին մէջ եղած տարբերութիւններն այնչափ մեծ չեն, քանզի Անգղիա նախ յաջողեցաւ Այաստեֆանոսի դաշնագրութիւնն ամբողջապէս Տէրութեանց խորհրդոյ դրասեղանին վրայ դնել տալու. Պուլղարիա երկուքի կը բաժնուի և մինչև Եգէական ծովը չտարածիր. Ասիոյ կողմը մեծ բարեփոխութիւն մը պիտի ըլլայ Պայազիտն ետ տրուելով, սակայն Անգղիա Պաթումի համար չպնդեր, և Պեսարապիոյ համար ալ 'ի զէն դիմել չուզեր։

Ըստ այս մասնաւոր համաձայնութեան, որ կըսուի թէ Պերլինի մէջ կոմս Անտրաշիի և կոմս Շուվալօֆի միջև ալ հաստատուած է, Տէրութեանց խորհուրդը խաղաղութեան նպաստաւոր կերպիւ կընթանայ, և յոյս կայ հիմայ որ առանց Եւրոպիոյ հանդարտութիւնը վրդովելու Արևելեան խնդիրը նորէն կարգուի։ Առայժմ ինչ որ ալ ըլլայ, Պուլղարաց ինքնօրէնութիւնն ապահովեալ է. թէև, ինչպէս Տէպա լրագիրը կըսէ, Պուլղարք մասնաւոր արժանաւորութիւն մը չը ցուցին։ Երկու տարիէ 'ի վեր չեղաւ Պուլղար մը, կըսէ Տէպա, որ նշանաւոր գործ մ'ընէ և անունն Եւրոպիոյ մէջ արձագանգ տայ։ Պուլղարիա չկրցաւ Բէքօ—Բավլօվիչի, Լիուպօ—Պրաթիչի և Տէսբօթովիչի նման (որք Հէրսէքի և Պոսնայի որդիք էին) դիւցազն մը հանել։ Պուլղարաց ազգային զինուորութիւն մը կազմեցաւ, բայց ի՞նչ քաջագործութիւն ըրաւ։ Եւրոպա Պուլղարաց խնդրոյն վրայ վերիվայր կըլլայ, և չկայ Պուլղար մը որ կենդանութեան նշան ցոյց տար։ Պուլղարք միայն վրիժառութեան գործերով նշանաւոր հանդիսացան, բայց Ռուսաց յաղթանակներէն ետև մեծ բան մը չէր այս։

⁂

Գաղղիական Թան լրագրին Կ. Պօլսոյ թղթակիցն հետևեալ տողերը գըրած է ներկայ Մեծ-Եպարքոս Բարձր. Սաֆվէթ փաշայի վրայ։

“Սուլթանն, ինչպէս գիտէք, Մեծ Եպարքոսութիւնը Սաֆվէթ փաշային նուիրեց։ Այս անձին վրայ յաճախ ձեզ խօսելու առիթ ունեցած եմ։ Սրտով ու խելքով դիւանագէտ մ'է՝ անկախ բնաւորութեամբ և կատարեալ անկեղծութեամբ։ Բնաւ որ և է մեքենայութեան մը մէջ խառնուած չէ, և անձնական հարստութիւն չունի։ Ամեն մարդ, բարեկամ և թշնամի կը յարգեն զինքը։ Այս մասին հասարակաց կարծեաց արձագանգ ըլլալնուս վրայ գլխաւորապէս այս պատճառաւ կուրախանամ, որ թերևս մի միայն Սաֆվէթ փաշան եղած է որ մեր կրած աղետից ժամանակ Գաղղիոյ համակրութիւն յայտնելու քաջութիւնն ունեցած է վախճանեալ Ալի փաշային հետ։ Մինչդեռ փարիզ կրթուած փաշաներն ու պէյերն երես կը դարձնէին մեզնէ, Ալի փաշան և Սաֆվէթ փաշան մեր պարտաւորութիւնները լաւ ժամանակնին դառնապէս կը ցուցնէին և մինչև իսկ սպառնալիք կը թափէին. վերջին ժամանակներս ալ այս անկեղծ հայրենասէրն իր հայրենեաց գլխուն գալիք աղէտները գուշակեց և շատ խրատներ տուաւ, որք չլսուեցան։

« Ոչ ոք անոր չափ գիտէ Ներկայ վիճակին ծանրութիւնն. այս պատճառաւ Մեծ—Եպարքոսութիւնը չընդունելու համար երկու ժամ մաքառեցաւ Սուլթանին կամաց դէմ, և վերջապէս հայրենասիրաբար զոհողութիւն ընելու մտօք հաճեցաւ այս ծանր բեռն իր վրայ առնուլ։ Կը յուսանք որ զինքը շրջապատող յարգըն ու համարումը կուշացնէ Ներկայ վիճակին վտանգներն, որք ընդհանուր դժգոհութեան երեսէն օր քան զօր կը ծանրանան։ »

Տէյլի Նիւզ լրագրին Կ. Պոլսէն առած մէկ հեռագիրը կըսէ թէ Պէրլինէն Գեր. Խրիմեան և Նար—Պէյի կողմէն լուր տրուած ըլլալով թէ Ս. Պատրիարքին Ներկայութիւնն անհրաժեշտ է, Կ. Պոլսոյ ազգային վարչութիւնն հրաւիրեր է Նորին Սրբազնութիւնն որպէս զի կա՛մ Պէրլին երթայ կամ հրաժարական տայ։

Այս լուրը բացարձակապէս անհիմն է։

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 25 յունիս, առաւօտ.

Հօշ զօրավարին տարեդարձին առթիւ երէկ Վէրսայլի մէջ ըրած ճարտար ատենաբանութեան մէջ՝ Պ. Կամպէթթա Գալլիական բանակին վրայ գովեստ խօսեցաւ. « Բանակն, ըսաւ, ոչ մէկ կուսակցութեան չվերաբերիր, այլ միայն Գալլիոյ կը վերաբերի։ » Պ. Կամպէթթա խօսքն աւարտեց՝ բաժակ առաջարկելով վասն միութեան համայն Գալլիացւոց։

Պէրլին 25 յունիս, առաւօտ.

Տէրութեանց խորհուրդն իր երէկուան նստին մէջ Պուլղարիոյ և Րումէլիի կազմակերպութեան վրայ վիճաբանեցաւ։ Թէպէտ և վիճաբանութիւնն յուզեալ էր, լիազոր երեսփոխանաց դիրքն ընդհանրապէս հաշտասէր էր։

Կը կարծուի որ տէրութեանց խորհուրդն այս աւուր նստին մէջ կաւարտէ Պուլղարիոյ և Րումէլիի մեծ խնդիրը։

Պէրլին 25 յունիս, կէսօր.

Տէրութեանց խորհուրդն իր երէկուան նստին մէջ յառաջ տարած կերևի Պուլղարիոյ խնդիրն՝ անոր սահմանագըլխոց և քաղաքական ու վարչական կազմակերպութեան մասին, որք ընդհանուր կերպիւ որոշուեցան։ Պուլղարիա քրիստոնեայ իշխան մ'իրեն կառավարիչ պիտի ունենայ Բ. Դրան գերիշխանութեան ներքև։

Պէրլին 25 յունիս, իրիկուն.

Ռուսիա Պալքաններն ամրացնելու իրաւունք շնորհելով Թուրքաց, տէրութեանց խորհուրդն ալ որոշեց որ Սօֆիայի գաւառը՝ Սօֆիա քաղաքին հետ՝ հիւսիսային Պուլղարիոյ մասն ըլլայ։

Ռուսաց և Թուրքաց ետ քաշուելու պայմանաժամերն ընդհանուր պիտի որոշուին։ Կը կարծուի թէ Ռուսաց համար ինն ամիս պայմանաժամ պիտի որոշուի։ Ռուսաց լիազոր երեսփոխաններուն տուած ազդարարութեան համեմատ՝ Գարատաղ և Սերվիա՝ իրենց պահանջմանց նկատմամբ ուղղապէս Աւստրիոյ հետ պիտի խորհրդակցին։

Տէրութեանց խորհրդոյ Նախագահին կողմէ այսօր պաշտօնապէս պիտի ծանուցուի Պ. Տէլեանիի, թէ Յունաստան պիտի կրնայ տէրութեանց խորհրդին մասնակցիլ, Հելլենական շահուց և ազգութեան վերաբերեալ խնդրոց մէջ կարծիք յայտնելու համար։

Պէրլին 25 յունիս, իրիկուն.

Կը հաւաստեն թէ այս աւուր նստին մէջ տէրութեանց խորհուրդը շատ յառաջ տարաւ Պուլղարիոյ խնդիրը։

Մատրիտ 25 յունիս, իրիկուն.

Թագուհւոյն վիճակը միշտ ծանր է, բայց և այնպէս ամեն յոյսերը դեռ կորած չեն։

Մատրիտ 26 յունիս.

Թագուհին այսօր մեռաւ։

Պէրլին 26 յունիս, իրիկուն.

Այսօր Տէրութեանց խորհուրդը նոր նիստ մ'ըրաւ։ Պուլղարիոյ հարաւային արևելեան և հիւսիսային սահմանագիծերը վերջնական կերպիւ որոշուեցան։ Անկէց զատ Տէրութեանց խորհուրդն որոշեց Դանուբի և հիւսիսային Պուլղարիոյ բոլոր ամրութիւնները քանդել։

Վաղը Պուլղարիոյ վերաբերեալ ուրիշ պարագաներ պիտի որոշուին։

Քօռէսբօնտանս Բռօվէնսիալ լրագիրը կըսէ թէ ամենէն դժուար խնդիրն էր Պուլղարիոյ իշխանութեան կազմութիւնն, որոյ էական կէտերն որոշուած են հիմա։ Տէրութեանց խորհրդոյ տուած այս գոհացուցիչ լուծումը, կըսէ, յիշեալ թերթը, Եւրոպիոյ ձեռք առած խաղաղութեան գործին ընդ հաւ յաջող լուծում մ'ունենալուն երաշխաւորութիւն մ'է։

Վիէննա 26 յունիս, իրիկուն.

Քօռէսբօնտանս Բօլիթիք լրագիրն հետևեալ հեռագիրը կը հրատարակէ։

Պէրլին 26 յունիս.—Հարաւային Պուլղարիոյ անունը պիտի ըլլայ՝ Արևելեան Րումէլի։ Ռուսական զօրաց Րումէլիէն մեկնելուն խնդիրը վերջնական կերպիւ որոշուեցաւ։

Թուրք պատուիրակները սաստիկ ընդդիմութիւն ըրին Տէրութեանց խորհրդոյ մէկ քանի որոշմանց։ Տէրութեանց խորհուրդը, բաց 'ի Թուրքիայէն, միաձայնութեամբ ճանչեց Աւստրիոյ միջամտութեան հարկը Թուրքիոյ սահմանակից գաւառաց մէջ։ Աւստրիոյ գործողութիւնն անհրաժեշտ կերևի։

Պէրլին 26 յունիս, առաւօտ.

Տէրութեանց խորհուրդն երէկ որոշեց որ Ռուսերը մինչև վեց ամիս Րումէլիէն, և մինչև ինն ամիս Պուլղարիայէն մեկնին։ Ասոնց մեկնելէն ետև Եւրոպական խառն զօրաբանակ մ'առժամանակեայ կերպիւ պիտի գրաւէ այդ գաւառները։

Տէրութեանց խորհուրդն որոշեց նաև որ Թուրքիոյ կնքած մաքսական և առևտրական դաշնագրութիւնները Պուլղարիոյ և Րումէլիի նկատմամբ գործադրելի պիտի ըլլան։

Պէրլին 26 յունիս, իրիկուն.

Տէրութեանց խորհուրդն որոշեց՝ Պուլղարիոյ և Րումէլիի սահմանագիծերն որոշելու պաշտօն ունեցող զինուորական յանձնաժողովին հետ հիւպատոսական յանձնաժողով մը կցել։

Պ. Տէլեանիի ծանուցուեցաւ պաշտօնապէս թէ Տէրութեանց խորհրդին մէջ պիտի ընդունուի։

Ռումանիացիք երէկ յիշատակագիր մը մատուցին տէրութեանց լիազոր երեսփոխաններուն։

Պէրլին 27 յունիս, առաւօտ.

Տէրութեանց խորհուրդն երէկ իրիկուն աւարտեց Պուլղարիոյ խնդիրն, և իր նիստն ուրբաթ աւուր թողուց։ Խաղաղական տրամադրութիւններն աւելի շեշտուեցան երէկուան նստին մէջ։ Մընացեալ կէտերուն վրայ ալ նոյնպէս համաձայնութեան յոյսերը կաւելնան։

Լոնտրա 26 յունիս

Օսմ. Քօնս.		16
Փոխ.	1865	19 1/2
»	1869	17
»	1871	52
»	1872	27 1/2
»	1873	17
»	Եգիպտ.	72 1/2
Անգլ. Քօնս		95 5/8

Փարիզ 26 յունիս.

Օսմ. Քօնս.	15,97 1/2

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Ամէտիի դիւանին նախորդ տնօրէն Մահմուտ պէյ Պետական խորհրդոյ անդամ անուանեցաւ։

Եանեայի նախորդ կուսակալ Նազիֆ փաշան Քօսօվոյի կուսակալ անուանեցաւ։

Վեհ. Սուլթանն ակնակուռ տուփ մը պարգևեց պատերազմական գործոց նախարարին։

Երկուշաբթի օրը Վեհ. Սուլթանին հրամանաւ արարողապետ Քեամիլ պէյը նախորդ Մեծ—Եպարքոս Մէհմէտ Րիւշտի փաշային ծովեզերեայ ամարանոցն երթալով Երլտըզի պալատն հրաւիրեց։ Մէհմէտ Րիւշտի փաշան ալ [illegible] Երլտըզի պալատը գնաց, և անմիջապէս Վեհ. Սուլթանին Ներկայացաւ, որ վերջին ծայր սիրալիր ընդունելութիւն մ'ընելով երկու ժամու չափ խօսակցեցաւ անոր հետ։

Նոյն օրը Վեհ. Սուլթանը Փարիզի նախորդ Օսմ. դեսպան Հալիլ Շէրիֆ փաշան ալ Երլտըզի պալատը կանչելով՝ ունկնդրութիւն շնորհեց անոր։

Նիկոմիդիոյ գաւառին տասանորդի տուրքն ալ ուրիշ գաւառաց տասանորդի տուրքին պէս Օսմանեան լիրան 100 ղրշի հաշուով վարձու պիտի տրուի, և տուրքն ալ նոյն հաշուով պիտի հաւաքուի։

Սոյն վարձակալութիւնը Կ. Պոլսոյ քաղաքապետութեան պաշտօնատան մէջ աճուրդի պիտի դրուի։

Վանայ կուսակալին խնդրանօք Բ. Դուռն որոշեց որ Վանայ գաւառէն ցորեն դուրս երթալն արգիլուի մինչև 'ի նոր տնօրէնութիւն։

Այլթէֆանոսի Ռուսաց բանակին զօրքերէն քանիներ այս օրերս չափազանց արբեցութենէ մեռնելով, Թօթլէպէն զօրավարն հրամայեր է որ Այլթէֆանոսի երկաթուղւոյն երկու կողմը հաստատուած գինետուները քանդուին։

Երզնկայէն մայիս 25 թուով գրըուած նամակի մը մէջ հետևեալը կը կարդանք.

« Քանի որ Երզնկա զօրաց համար կեդրոն եղած է և կուսակալութիւնը կարինէն հոս փոխադրուած, աղքատին վիճակը խիստ ծանրացած է. ապրանաց և ուտելեաց գները տարապայման սղած է. տեղւոյս մէկ սոմար ցորեանն՝ որ Պոլսոյ ութ կոտին համաձայն է, հազար ղրշ ելած է. Հացի գինն որ հինգ ղրշ էր՝ շատ անգամ չգտնուիր, և փուռերու առջև կռիւն անպակաս է, և այն ալ խիստ սեւ։ Իւղը որ ուրիշ տարիներ լիտրըն՝ այն է վեց օխան այս ժամանակներ 35–40 ղրշ էր, և առատ կըգտնուէր, այսօր մէկ օխան 35—36 ղրշ է, և այսպէս ամեն բանի։ Թղթադրամի հինն խիստ շատ գտնուելով, և կառավարութիւնն ալ շարունակ պատուիրելով ժողովրդեան թէ առանց աղտոտութեան և վրան փակուած կտորին (նամաներու) նայելու պէտք է առնէք և տաք, արհեստաւորը խիստ կը նեղուի. զի նոյնը ճէզայի նաղտի տեղ կառավարութեան տրուած ժամանակ կը դժկամակի առնել։ Գալով գիւղացւոց վիճակին, նոցայն աւելի անտանելի է քան քաղաքացւոյնը. տեղս եղած զօրանոցները նեղ գալով, քանի գիւղեր մէկ կամ երկու վաշտ զօրք լցուած են, և գիւղացւոց վրայ ծանր բեռ եղած։ »

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ԷՍՀԱՄԸ ՕՍՄԱՆԻԷ

14 յունիս չորեքշաբթի իրիկուն		17, 4
15 յունիս հինգշաբթի առաւօտ		
բացուեցաւ		17,12
ժամ 5 ին		17,16
Րումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	54
Թղթադրամ	Ղր.	287

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Կ. Պոլիս 14 Յունիս

Սօսիէթէ Ճէնէրալի բաժ.	Անգլ. լիր.	4.
» փոխանակութեան	»	3, 5
Կ. Պոլսոյ Պանքային	»	5,
Քրէտի Ճէնէրալ	»	3.35
Քրէտի Օթթօմօ—Թիւրք	»	—
Փոխ. 1863	Ֆր.	88
» 1865	»	88
» 1869	»	80
» 1872	»	27
» 1873	»	80

ԱԶԴԱՑԻՆ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Ի ԴԻՄԱՑ ԳԵՐ. Տ. ՄԵԼՔԻՍԵԴԵԿ Ծ.
ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆՑ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ
Յանուն Գաւառական ժողովոյ
(Ծար. թեր. Թի. 2137)

Մեր Երեսփոխանութիւնն, մեր Ազգ. Վարչութիւնն փոխանակ լոկ տալու վերայ մտածելու, պէտք է որ նաև աղքատաց վիճակն բարւոքելու եղանակին վերայ մտածէ։ Ինչպէս որ լոկ աղօթելն բաւական չէ, պէտք է նաև աշխատիլ ապրելու համար, նոյնպէս աղքատին լոկ ողորմութիւն տալն բաւական չէ, պէտք է նորա վիճակն բարւոքել իր աշխատանքով, մանաւանդ երբ տուողն Ազգ. Վարչութիւն է և ոչ թէ մասնաւոր անձն։

Բայց թէ ի՛նչպէս բարւոքելու է. ահա այս տեղ է խնդրոյն բուն կարևոր կէտն, և սոյն այս կէտին վերայ է որ պիտի հրաւիրեմ՝ այժմ ձեր ուշադրութիւնն։

Այն գումարէն զատ, որ ազգին քըսակէն կը ծախսուի աղքատաց համար, մի աւելի մեծ գումար կը ծախսուի ազգին քսակէն Ցոյն սպասուհեաց, դայեկաց և սպասաւորաց համար։ Հաւաքած տեղեկութեանցս նայելով, չասեմ աւելի, մօտ 433 Ցոյն սպասաւորողներ կան մեր Զմիւռնիոյ Հայ ընտանեաց մէջ, յորոց ամենէն մեծ մասն աղջիկներ են, խիստ սակաւ կիներ և հազիւ 10–15 հատ ծառաներ։ Սոքա ամենքն վարձ կ'առնեն, կը կերակրուին և կը հագնուին Հայ ընտանիքներէն։ 'Ի հարկէ, դո՛ւք աւելի լաւ գիտէք թէ ո՛րքան ծանր կը նստին սոքա Հայ ընտանեաց, բայց ես միայն միջին հաշիւ պիտի ներկայացնեմ ձեզ, աւելին կամ պակասն ձեր դիտողութեան յանձնելով։

Իւրաքանչիւր սպասուհւոյն կամ սպասաւորին տարեկան վարձ.	1,000
Ուտեստի.	1,000
Հագուստի.	500
	2,500

(Զոյներ, սակաւ է, սակաւ։)

Առհասարակ բոլոր 433 անձանց համար 1,082,500 դահեկան, Օսմ. ոսկին 173 էն հաշուելով ներկայ ընթացիկ կերպիւ։ Կը տեսնէք ահա՛, որ չասեմ մօտ 7000, այլ 6000 ոսկիէն աւելի գումար մեր ազգային քսակէն Ցունաց քսակն կանցնի, և եթէ մեր Զմիւռնիոյ Հայոց թուոյն նայինք, որ 5000 կը հաշուեն արական և իգական սեռն միասին առնլով կը նշանակէ թէ, աղքատ և հարուստ, իւրաքանչիւր Հայ՝ մի ոսկիէն աւելի տարեկան տուրք կը վճարէ Ցունաց՝ իւր յօժարութեամբ և շատ անգամ աղաչանքով։ Բնաւ երբէք չեմ պախարակեր Ցոյներն, այլ մանաւանդ թէ կը գովեմ, որ իրենց աշխատանքով այսքան դրամ կը շահին մեզմէն, մեր փոքրաթիւ ազգայիններէն։ Այլ կը պախարակեմ մերայնոց ծուլութիւնն ու անտարբերութիւնն, որ ոչ միայն ուրիշներէն չեմք շահիր, այլ մեր դրամներն օտարաց կը տամք և մեր աղքատներու ձեռքէն կը տագնապինք։

Աղքատաց օգնելու եղանակն փոխելու է, ասացի, և ահա ձեռնարկելի եղանակն՝ զոր կը ներկայացնեմ պատկառելի Երեսփոխանութեանդ, այն է մեր աղքատներէն՝ ոչ թէ ծերունիներն, պառաւներն, անկարողներն, այլ կարողներն, աշխատութեան յարմարներն սպասաւորութեան տանիլ Հայ ընտանեաց մէջ, և մեր վարձն, մեր ուտեստն, մեր հագուստն փոխանակ օտարին տալու՝ իրենց տալ։ Այս է ըստ իս, միակ միջոցն, միակ եղանակն, որով կարող եմք մեր աղքատաց թիւն պակսեցնել, մեր աղքատաց յարկերուն տակ աշխատանք, անդորրութիւն և մխիթարութիւն մտցնել։ Այս ճանապարհաւ միայն թէ՛ տնտեսագիտապէս և թէ՛ բարոյապէս օգնած կը լինինք մեր աղքատներուն։ Բայց պիտի առարկէք անշուշտ՝ թէ ո՞վ իշխանութիւն ունի այլոց ընտանեկան գործերուն միջամտելու, նոցա սպասուհի կամ ծառայ վարձելու ազատութիւնն բռնաբարելու։ Միթէ ամեն մարդ ազատ չէ՞ ըստ իւր կամաց սպասուհի կամ սպասաւոր պահելու, անխտրապէս ամեն ազգէ առնլով։ Տարակոյս չկայ, որ ամեն մարդ ազատ է. տարակոյս չկայ, որ Երեսփոխանութիւնն մասնաւորապէս այս ինչ կամ այն ինչ մարդոյ ընտանեկան գործերուն միջամտելու իրաւունք չունի։ Բայց միթէ իրաւունք չունի՞ սոյն խնդիրն իբրև ազգային տնտեսական խնդիր, բարոյական խնդիր, բուն իսկ ազգասիրութեան խնդիր նկատողութեան առնուլ և կարգադրել։ Եւ միթէ սոյն ձեռնարկութեան մէջ ընդհանուր համակրութիւն պիտի չտեսնէ՞ բոլոր Զմիւռնաբնակ ազգայնոց կողմէն։ Ես տարակոյս չունիմ, որ ամեն Հայ համակրութեամբ պիտի յօժարի Հայ սպասուհի կամ սպասաւոր պահել, երբ տեսնէ թէ օտարի կատարած սպասաւորութեան պարտաւորութիւն Հայն եւս նոյնչափ յաջողակութեամբ կը կատարէ։ Բայց խնդիր մի կայ այս տեղ, որ պէտք է պարզել։ Մեր աղքատներն կը գանգատին, որ գործ չկայ, սպասաւորութեան տեղ չկայ, բոլոր Հայ տներն Յոյն կը պահեն, եւն։ Սպասուհի կամ սպասաւոր պահող ընտանիքներն ալ կը գանգատին, որ Յոյն սպասուհիներու պահանջումներէն, անհաւատարմութենէն զզուած են, բայց ի՞նչ անեն. Հայ աղքատներն չեն ուզեր սպասաւորել, ծոյլ են, և եթէ երբեք սպասաւորութեան մտնեն, օրինաւոր չեն աշխատիր, պատճառներ կը բռնեն, որ հեռանան և դարձեալ ազգին վրայ ծանրանան իրենց պարապորդութեամբ։

Այս տարակուսութիւններն քննութեան արժանի կէտեր են։ Եթէ արդարեւ մեր աղքատներն կարողութիւն և յարմարութիւն ունին և չեն ուզեր աշխատիլ, չեն ուզեր սպասաւորել, միթէ ազգն պարտակա՞ն է անաշխատներու համար այսքան տագնապիլ, այսքան զոհողութիւններ անել։ Միթէ ծոյլերուն տուն տալով, տեղ տալով, դրամ տալով՝ ծուլութիւնն ու ծուլութեան հետեւանք մոլութիւններն քաջալերուած չե՞ն լինիր ազգին կողմէն։ Եւ այնուհետեւ ո՞ւր կը մնայ մեր ողորմութեան կամ զոհողութեան նպատակն։

Սոյն խնդիրն ուշադրութեան ու քննութեան կարօտ է, պատուարժան երեսփոխանք։ Առանց քննութեան ոչ այս և ոչ այն կողմին կարող ենք իրաւունք տալ։ Այս խնդիրն լոկ աղքատութեան խնդիր չէ, այլ ազգային տնտեսութեան, բարոյականի և ազգապահութեան մեծ խնդիր։ Սոյն խնդրոյ օրինաւոր լուծումն ոչ միայն մեծ շահ կարող է լինիլ մեր ներկային և ապագային, այլ մեծ պարծանք ընդհանուր վարչութեան գաւառիս։

Սոյն խնդրոյ օրինաւոր լուծմամբ մեր աղքատներն պիտի աշխատանաց վարժին, իրենց տաղտապանքներն պիտի սփոփին, իրենց մէջ ճարակուած վէճերն ու պարապորդութեան դառն հետեւանքներն պիտի վերնան։ Սոյն խնդրոյ օրինաւոր լուծմամբ մեր հայկական ընտանեկան կեանքն պիտի մաքրուի օտարամուտ սովորութիւններէ, մեր մայրենի լեզուն աւելի պիտի խօսուի մեր հայկական յարկին տակ, մեր զաւակներն աւելի Հայ պիտի զարգանան և ապագայ հայութեան օգտակար անդամներ պիտի լինին։ Իսկ ընդհակառակն՝ եթէ չը ջանանք առաջն առնուլ սոյն ազգային աղէտքին, իմացած լինինք, որ մեր գաւառական վարչութիւնն օր ըստ օրէ պիտի անդամատի, ուժասպառ լինի և ապագային մէջ Ազգ. վարչութենէ՝ աղքատաց վարչութեան պիտի փոխուի, եթէ արդէն իսկ փոխուած չէ։ Իմացած լինինք, որ օտարամոլութիւնըն օր աւուր աւելի ճարակելով պիտի խորդանէ զմեզ մեր լեզուէն, մեր ազգային սովորութիւններէն, մեր ազգային զգացումէն, ու մեր ընտանիքները յոյն ըսպասուհւոյ ազդեցութեան տակ պիտի աղաւաղին ու անչքանան, եթէ արդէն իսկ անչքացած չեն. քանզի ցաւ է տեսնել որ շատ տեղ մի բովանդակ Հայ ընտանիք յոյն սպասուհւոյն կը համակերպի յունարէն խօսելու, քան թէ յոյն ըսպասուհին կը հետեւի ամբողջ ընտանիքին հետ Հայերէն խօսելու։

Այսպիսի հանգամանաց ներքեւ ի՞նչպէս կարող ենք մենք ազգային յառաջդիմութեան գործ կատարե՛լ։ Երբ մեր ընտանիքներն օտար ճանապարհաւ ընթանան, ի՞նչպէս կարող են մեր դպրոցներն ազգայնութեան ճանապարհաւ ընթանալ։ Ի՞նչ պիտի կարողանան անել մեր դպրոցներն իրենց բոլոր ջանքով՝ եթէ ոչ ծեփծեփել և կարկատել միայն ինչ որ Հայ ընտանեաց մէջ հայութեան շէնքէն կը փլի ու կը խարխլի։ Ի՞նչ կարող են անել դպրոցներն, քանի որ դպրոց և ընտանիք մի և նոյն նպատակին չեն դիմեր ազգայնութեան նկատմամբ, քանի որ ազգաշինութեան գործոյն մէջ՝ իրարու լեզու չեն հասկնար։ Զանեմ ուսմանց և գիտութեանց, պատուարժան երեսփոխանք, այլ ազգութեան նկատմամբ, հայրենասիրութեան նկատմամբ, մայրենի լեզուի նկատմամբ, ազգային բարուց և վարուց նկատմամբ, ընտանեկան յարկն դպրոց պէտք է որ լինի, ինչպէս որ դպրոցն եւս ազգային ընտանեկան յարկ։ Ի՞նչ կարող են անել մեր դպրոցներն՝ եթէ մեր ընտանեկան յարկերն համապատասխան չլինին դպրոցի նպատակին։ Ի՞նչ կարող են անել մեր դպրոցներն, երբ ազգէն աղքատաց համար մսխուած գումարին չափ անգամ ապահովեալ եկամուտ չունին, երբ յոյն սպասուհեաց համար մսխուած գումարին և ոչ երրորդ մասին չափ յատկացեալ գումար ունին։

Կամի՞ք լիովին իմանալ մեր գաւառի ազգայնոցս վիճակն, պատուարժան երեսփոխանք, նկատողութեան առէք այս թիւերն.

554 աղքատաց և հիւանդանոցի հիւանդաց տարին դահեկան	229400
433 յոյն սպասուհեաց համար	1082500
Մեսրոպեան և Հռիփսիմեան ազգային վարժարանաց համար (ուր 600 աշակերտք և աշակերտուհիք կան).	150000
Օտար դպրոցներ յաճախող 115 աշակերտաց և աշակերտուհեաց համար 2064 անգղ. ոսկի * կամ	377712

Եթէ լաւ դիտեմք, այս հայելոյն մէջ կարող եմք տեսնել մեր ազգայնութեան պատկերն, որ 'ի ցաւ սրտի ամենեցունցս, ամենեւին ուրախական և սիրուն պատկեր չէ։ Մի ազգ որ իւր հայրենի հողին վերայ չէ, մի ազգ, որ իւր հայրենի երկրի օդն ու ջուրը չծծեր, մի ազգ, որ իւր հայրենի յիշատակներով իւր աչքերն չպարարեր, մի ազգ, որ յատուկ քաղաքական կեանք չունի, մի ազգ, որ իւր կրօնքէն, լեզուէն և ընտանեկան կեանքէն զատ՝ ազգայնութեան ուրիշ կապ չունի, այսպիսի մի ազգ աւելի պէտք ունի իւր մնացած կապերն ամրապնդելու, իւր ունեցածներուն վրայ հսկելու և չկորուսանելու։

Այսպիսի մի ազգ ենք մենք, պատուարժան երեսփոխանք, ինչպէս շատ տեղ նոյնպէս և այս տեղ Զմիւռնիոյ մէջ։ Մեծ պէտք ունինք ինքնին մեր վերայ և մեր ունեցածներուն վերայ հսկելու։ Եթէ ոչ քաղաքականապէս՝ գէթ տնտեսական և ազգապահական արթնութեամբ կարող ենք և պարտաւոր ենք հսկել։ Մեր աղքատներն պարապորդ և անգործ ձգելու չենք, քանզի պարապորդութիւնն անբարոյականութիւն է։ Մեր ընտանեկան յարկերն օտարամոլութեամբ աղարտելու չենք, քանզի օտարամոլութիւնն ազգասպանութիւն է։ Մեր աղքատներն մեր տներն առնելու և պարապեցնելու ենք, քանզի մեր ազգի աղքատներն գործունէութեան վարժեցնելն թէ՛ առաքինութիւն է և թէ՛ ազգասիրութիւն։

Այս է իմ առաջարկութիւնն, զոր կը ներկայացնեմ պատկառելի երեսփոխանական ժողովոյդ ուշադրութեան։ Իւր քննութեան կը յանձնեմ առաջարկս, իւր որոշման կը թողում՝ կա՛մ Ազգ. վարչութեան և կա՛մ յատուկ մասնաժողովոյ միջոցաւ կարգադրել այս մեծ խնդիրն, որոյ կարգադրութեան մէջ մեր զգացածէն և բացատրածէն աւելի շահեր կը պարունակին գաւառիս Հայութեան ներկային և ապագային համար։

24 մայիս 1878

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

'Ի պաշտպանութիւն Թուրքիոյ մէջ Օսմանեան արժեթղթոց տէրերուն

(Շար. տես թիւ 2137)

Բայց, պիտի ըսուի, ինչ պէտք էր իրենց բոլոր դրամագլուխն այսպիսի կեղակարծ արժեթղթոց վերածել. ինչ պէտք էր իրենց բաղդն այսպիսի ծանր պարտուց ներքեւ ինկած կառավարութեան մը բաղդին կապել։ Այս յանդիմանութիւնն՝ որ Թուրքիոյ մէջ Օսմանեան արժեթղթոց պահողներուն ամենուն ալ ուղղեալ է, եւրոպական լրագրաց ոմանց վիճաբանութիւններուն մէջ ալ երկի կրաբուկ ձեւ մ'առած է։ Անգթաբար ամբաստանեցին դժբաղդ պարտատէրներն իբրեւ շահամոլ կամ գոնէ իբրեւ անխոհեմ. «Բոլոր գլխունուն, ըսին, եթէ կործանեցան այսօր, այդ շահադէտներն ու վաշխառուներն, որք գայթակղելի տոկոսներով սակ փոխ տուին Թուրք կառավարութեան. այդ մարդիկը կարեկցութեան արժանի չեն։»

Ցուցնելու համար թէ այս ամբաստանութիւնն ո՛րչափ անիրաւ է Թուրքիոյ արժետեարց համար, բաւական է յիշել քաղաքական տնտեսութեան այն նախնական սկզբունքը թէ դրամն ալ ուրիշ վաճառքներու պէս խնդրանքի և առաջարկի օրինաց ենթակայ է, և թէ անոր փոխատուութեան գինը կը տարբերի այլ և այլ երկիրներու տնտեսական վիճակին և դրամագլխոց առատութեան համեմատ։ Այս պատճառաւ է որ տոկոսն հարիւրին չորս է Գաղղիոյ և Անգղիոյ մէջ, հարիւրին հինգ է Գերմանիոյ մէջ, հարիւրին եօթն է Աւստրիոյ Իտալիոյ և Ռուսիոյ մէջ և հարիւրին տասն է Ալժէրիի մէջ։ Գրեթէ ամեն օրէնսդրութիւնք կընդունին թէ տոկոսին օրինաւոր գինը ժամանակներէ, տեղերէ և պարագաներէ կախումն ունի։ Ինչո՞ւ համար ուրիշ կերպ պիտի ըլլայ Թուրքիոյ մէջ, ուր տոկոսին օրինաւոր գինն հարիւրին տասներկուք է, և ուր այս գինէն վեր տոկոսներ ալ հազուադէպ չեն, հետեւաբար արժեթղթոց տոկոսն ալ, որ հարիւրին տասն երբէք անցած չէ, ծանր կամ չափազանց չկրնար համարուիլ։

«Լա՛ւ, կըսեն, եթէ Օսմանեան կառավարութեան պարտատէրներն անյագ շահադէտներ չէին, գոնէ պէտք է անխոհեմ ըլլալնին խոստովանին։ Չէի՞ն կրնար իրենց ստակը շահեցնելու ուրիշ ապահով հազար տեղեր գտնել՝ փոխանակ այնպիսի ծանր պարտուց ներքեւ ինկած պետութեան մը տալու, որոյ ելմտական վիճակը դէպ անդունդ կը դիմէր։»

Այս երկրորդ յանդիմանութիւնն ընողներն ալ չեն գիտեր այն տնտեսական պայմաններն, որոց մէջ կը գտնուի դրամագլուխը Թուրքիոյ մէջ։ Հոս ոչ խնայութեան գանձարան կայ, ոչ որբոց և այրեաց համար արկղ կայ, ոչ աղքատաց համար սնտուկ կայ, ոչ ալ ուրիշ այս տեսակ հաստատութիւնք կան, որոց աշխատաւորը կարենայ իւր աշխատութեան հաւէտ արդիւնքը յանձնել։ Միւս կողմանէ ամեն տեսակ դժուարութիւնք, լեզուաց զանազանութիւնք, ագիտութիւնն և խնայութեանց նուազութիւնն օտար արժեթղթեր գնելու արգելք կըլլան վերջապէս, ոչ անշարժ կալուածոց ստացումն և ոչ կալուածական գրաւներու վրայ փոխատուութիւնն ապահով են այնպիսի երկրի մը մէջ, ուր անշարժ ստացուածոց դրութիւնը նախնական վիճակի մէջ է։ Ինչպէս կարելի է անշարժ կալուածոց վրայ փոխատուութիւն ընել, երբոր անշարժ կալուածոց սեփականութիւնն անհաստատ և անապահով վիճակի մէջ է, երբոր յանկարծ ուրիշ մէկը կրնայ տէր ելնել անոր, կամ բռնութեամբ կրնայ ձեռքէն առնուիլ առանց հատուցման, երբոր թաքուն կալուածագիր մը կամ պարզ վկայութիւնք կրնան ամենէն կանոնաւոր և երկարժամանակեայ ստացմամբ նուիրագործեալ կալուածագրերն ոչնչացնել։ Աւելցո՛ւ այս օրէնդրական թերութեանց վրայ նաեւ անշարժ սեփականութեան իշխող կրօնական իրաւասութեան (շէրի) յարակից անտեղութիւններն, աւելցո՛ւ նաեւ հրդեհն, որ ապահովութեան սակագինը մինչեւ հարիւրին երկուքի և երեքի կը հանէ, և կը հասկնաք թէ Թուրքիոյ մէջ անշարժ ստացուածքն ո՛րչափ հրապոյր կրնայ ունենալ խնահական դրամատեարց համար։

Կը մնայ տոկոսով փոխատուութիւնը։ Այս տեսակ շահեցուցման կայանք տուած են մանր խնայութիւններն։ Եթէ հարցուի թէ ինչո՞ւ տէրութեան նախապատուութիւն կը տրուի, կը պատասխանենք թէ պատճառն այն ողբալի անկարգութիւնն է, որով դժուարին է արդարութիւն և մանաւանդ մասնաւորաց դատերու մէջ տրուած վճռոց գործադրութիւն ձեռք բերել, մինչդեռ տէրութեան փոխ տալով գոնէ բարոյական համոզումի երաշխաւորութիւն մը կամ հրատարակութեան երաշխաւորութիւնը կունենայ մարդ։

Բայց ամենն այս չէ։ Պէտք է ճշմարտութիւնն ամբողջապէս յայտնել քաջութեամբ։ Մանր խնայութիւններն Օսմանեան արժեթղթոց դիմել տուող գլխաւոր պատճառը Դրան փոխառութիւններուն Եւրոպիոյ մէջ գտած ընդհանուր ընդունելութիւնն եղած է։ Անգղիոյ մէջ երկու ժողովոց բեմերուն վրայ ատենաբանք ամեն ապահովութիւն ու քաջալերութիւն կը շռայլէին Օսմանեան փոխառութիւններն ստորագրողներուն։ Փարիզի Պօրսային մէջ Օսմանեան փոխառութիւնները կառնուէին ու կը տրուէին Գաղղիոյ կառավարութեան հաւանութեամբ, ինչպէս նաեւ Վիէննայի մէջ, ուր Օսմանեան երկաթուղեաց բաժնեթուղթերը կընդունուէին, հակառակ աւստրիական պարգեւաւոր արժեթղթոց աւանդութեան։ Կ. Պոլսոյ մէջ, Եւրոպական կառավարութիւններէն շատեր՝ իրենց հիւանդանոցներուն ու եկեղեցիներուն եկամուտ ըլլալու համար Օսմանեան արժեթուղթ կը գնէին։ Արդ ոչ ոք կրնայ տարակուսիլ կամ զարմանալ որ տէրութեանց այս խօսքերն ու գործերն հասարակութեան վստահութիւն կազդէին Օսմանեան արժեթղթոց վրայ։

Մնացեալը յաջորդ թուով

. . . Խմբագիր.

Յառաջիկայ կիւրակէ յունիս 17 Գուզկունճուկ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյս տօնախմբութիւնն ըլլալով Գեր. Իզմիրլեան Մատթէոս սրբազանը Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ և քարոզութեամբ ժողովուրդը պիտի մխիթարէ. այս շնորհաբաշխութեան հանդէսը վայելելու համար կը խնդրեմք ձեր 'ի գիտութիւն ջերմեռանդ ժողովրդոց սոյն ծանուցումն հրատարակելու շնորհ ընէք։

Ի դիմաց Թաղ. խորհրդոյ
Ատենադպիր Ատենապետ
Պօղոս Յ. Սերվիչեան Կրպ. Յ. Պէշիկթաշլեան
13 յունիս 1878
Գուզկունճուկ

ՊՕՂՈՍ ԷՖԷՆՏԻ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ
Առաջին կարգի վկայեալ փաստաբան

Պատրաստ է ամեն կարգի օրինաւոր դատերու փոխանորդութիւն յանձն առնուլ, դատերու վերաբերեալ գրութիւններ խմբագրել և ուղղութեան դատական գործոց խորհուրդ տալ։

Գրասենեակն է Զաքմաքճըլար փիւշիւք ենի խան վերնայարկ թիւ 9։

10

---

* Սոյն գումարն 1873 ին ստուգած եմ, թերեւս այժմ պակաս լինի։

ՍԻՐԱՔ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲԱՐԻ ՀՕՐ ԿՐԹԱԿԱՆ ԴԱՍԵՐ
ԳՐԵՑ ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ
Եւ ՚ի լոյս ընծայեցին աշխատասէր եղբարք
Յովհաննէս և Մկրտիչ Եսաեան
Ի ՆՈՒԷՐ
ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑ ԵՒ ԶԱՐԳԱՑԵԱԼ ՈՐԴՒՈՑ

Կը ծախուի ամէն հայ գրավաճառաց քով. գին մէկ քանննոց թղթադրամ։

ՇԻԹՔ ՄԱՆՈՒՆՔ

Ի ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԷ
Երկասիրեաց Հմայեակ Տ. Վ. Դիմաքսեան
Օժանդակութեամբ
Եադչիպէկեան եղբարց հարազատաց

Մայրաքաղաքէս մինչև Եգիպտոս և Երուսաղէմ 32 քաղաքաց և գիւղօրէից վրայ վիճակագրական շահաւէտ տեղեկութիւններ պարունակող 368 երեսէ բաղկացեալ գիրք մ՚է, Հայաստանեայց անուն տպարանէ մը ելած։

Կը ծախուի Եէնի գաբուի և Մայր եկեղեցեաց բանկաչներն և Կ. Պոլսոյ Հայ գրավաճառաց քով։ Գին կէս արծաթ մէճիտիէ։

Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՐԵՒՔ

Քերթուածք, Մահ Սոկրատայ, Ճառք, Այլ ևայլք, Յաւելուած։

Հեղինակն իւր ինչ ինչ ոտանաւոր և արձակ գրուածներն և Լամարդինի Գաղղիացի բանաստեղծին Սոկրատայ մահուն գրաբար տաղաչափեալ թարգմանութիւնն ամփոփած է սոյն գրքուկին մէջ։

Կը ծախուի Եէնի-ճամի Զինկիրլիքր ճատտէսի թիւ 2, Ս. Գ. և Եաղմաճեան գրատունը, և ուրիշ գրավաճառաց քով։ Գին 1 քաննոց թուղթ

ՄԱՐԻՈՆ ՏԸԼՕՐՄԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱՆՔԸ

ԿԱՄ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԱՐՓԱՆՔ
Հեղինակ Եօժէն տը Միրգուր
Թարգմանեց Գր. Չէլէնկիրեան

Սոյն նշանաւոր վէպին հինգերորդ այն է վերջին հատորն ալ Իզմիրի Տէտէեան եղբարց տպարանէն Պոլիս հասած ըլլալով կը ծախուի Եէնի ճամի Զիլինկիրլէր ճատտէսի թիւ 2 Ս. Գուկասեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով։ Գին 2 ֆրանք։

ԹՈՐՈՍ ԼԵՒՈՆԻ

ԳՐԵԱՑ ԾԵՐԵՆՑ

Սոյն գեղեցկահիւս վիպասանութենէն՝ որոյ պատմական առթիւրը Ռուբինեան հարստութենէն առնուած է, և որ Քրիստոսի 1 45 թուականին Հայոց Կիլիկիոյ մէջ վերստին ձեռք բերած իշխանական մեծութեան ճշգրտատիպ պատկերն է, ամէն Հայ պէտք է փութայ մի օրինակ ունենալ

Կը ծախուի ամէն գրավաճառաց քով. գին 2 ֆրանք։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿՂԶԻ

ԸՆԿԵՑԻԿ ՄԱՐԴԸ

Ժիւլ Վէրն անուանի հեղինակին սոյն հետաքրքրաշարժ և հրահանգիչ գործին Գ. այն է վերջին հատորն ալ Իզմիրէն հասած ըլլալով, կը ծախուի Եէնի ճամի Զիլինկիրլէր ճատտէսի թիւ 2, Ս. Գ. և Եաղմաճեան գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով. Գին 2 ֆր.

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՄԱՐՔԻԶՈՒՀԻՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ
Տը Կօմոննէ
Թարգմանեց Խ. Ե. Պուրունսուզեան

Սոյն գեղեցիկ վիպասանութեան, որ միայն երկու հատորէ կը բաղկանայ, երկրորդ հատորն ալ Իզմիրէն հասած ըլլալով, կը ծախուի Եէնի ճամի Զինկիրլիքէր ճատտէսի, թիւ 2 Ս. Գ. և Եաղմաճեան գրատունը և այլ գրավաճառաց քով։ Գին 2 ֆրանք։

* * *

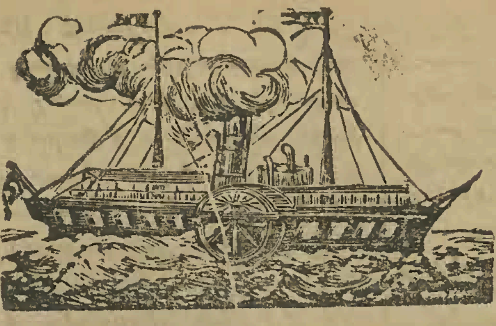

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1878 ՅՈՒՆԻՍ 1 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍ 30

ՊՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ	Եւրոպական եզերք	Թիւ
11	Եէնիմահալլէն Մէզարբ. Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ, Ստէնիա, Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք։	33
11 30	Ռ. և Ա. Գավագէն Եէնիմ. Մէզար. Պէօյիւքտ. Թար. Եէնիք. Ստէն. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Պէպէք։ (Ուրբաթ օրերը ժամը 11 3/4ին)	19
12 30	Եէնիմահ. Մէզարբ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիքէօյ. Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնաւ. (Բացի ուրբաթէ)։	23
1 15	Եէնիմ. Մէզարբ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Պէպէք։	34
2 15	Եէնիմահալլէն Մէզարբ. Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիք. Էմիրկէն, Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Արնաւ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ։ (Ուրբաթ օրերը 2 1/2ին)։	17
3 15	Մէզար. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնաւ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ։	19
4 15	Եէնիմ. Մէզարբ. Պէօյիքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Արնաւ. Օրթաք. Պէշիկ։ (Ուրբաթ օրերը գանկ.)	32
5 15	Եէնիմահ. Մէզար. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնաւ. Պէյլ. Օրթաք. Պէշիկ.	2
6 15	Եէնիմահալլէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիքէօյ, Էմիրկ. Գանլըճա, Ռ. և Ա. Հիսար, Գանտիլլի Արնաւ. Չէնկ. Պէյլէր. Օրթաքէօյ, Գուզկ. Պէշիկթաշ, Իսկիւտար։	6
8	Ռ. և Ա. Գավագէն Եէնիմահ. Մէզար. Պէօյիւք. Թարապիա, Պէյքօզ, Եէնիք. Էմիրկէն, Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Արնաւ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։	12
10	Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտ. Թարապիա, Եէնիքէօյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար, Արնաւ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։	22

Արնաւուտ քէօյէն

11	Արնաւուտքէօյէն, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։	25
11 20	Պէպէքէն Արնաւուտ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ.	22
12	Արնվ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթաշ։	2
12 30	Արնաւուտքէօյէն, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։	25
1	Արնաւուտքէօյէն, Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ։ Գապաթաշ։	22
1 30	Արնաւ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ, Գապաթ։	2
2 15	Արնաւ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. Գապաթաշ։	33
10	Արնաւուտքէօյէն ուղղակի կամուրջ։	2
10 45	» » »	6

Ասիական եզերք

11	Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյի Գուզկ.	28
11 15	Վանիքէօյէն Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ. Գապ։	6
12	Պէօյիւքտ. Թարապիա. Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ.	32
1 15	Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաշապ. Բ. փ. մահ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլ. Գուզկ.	12
2 30	Մէզարպ. Պէյքօզ, Բ. Փաշաճ., Բ. փաշա մահ. Ստէն. Գանլ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք. Վանիք. Պէյլ. (Բացի ուրբաթէ)։	28
3 15	Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապ. (Բացի ուրբաթէ)։	23
9	Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէրպէյի, Գուզկ. Իսկ. (Ուրբաթ օրերը Բ. փ. մահ.)	25

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եզերք

12 45	Պէշիկ. Օրթաք. Արնվ. Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Եէնիք. Թարապիա, Պէօյիւքտ. Մէզարպ.	28
12 30	Գապ. Իսկ. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթ. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկէն, Եէնիք. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւք. Եէնիմահ։	6
1 30	Պէշիկթ. Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Գանլ. Էմիր. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ։	19
3 15	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք. Թար. Պէօյիւք. Եէնիմ։	2
5	Պէշիկ. Օրթաք. Արնվ. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւքտէրէ, Մէզարպ. Ռ. և Ա. Գավագ։	12
6 30	Իսկ. Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնաւ. Գանտ. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Եէնիք. Թար. Պէօյիք։	25
8	Պէշիկ. Օրթաք. Արնվ. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպուրնու։	22
9 30	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք. Թար. Պէօյիւքտ. Մէզ. Եէնիմահ. (Ուրբաթ օրերը ժամ 10ին)։	33
10 15	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Մէզար. Եէնիմահ։ (Բացի ուրբաթէ)։	23
10 45	Պէշիկ. Օրթաք. Արնաւ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմ.	34
11 15	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Եէնիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահալլէ։	19

Արնաւուտ քէօյ

12	Ուղղակի Արնաւուտքէօյ։	25
12 30	» »	22
1	» »	2
1 20	Պէշիկթ. Օրթաք. Արնաւ։	33
9 15	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ.	2
10	Գապաթաշ, Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնաւ.	6
11 5	Գապաթ. Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ.	25
11 35	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւ։	6
12	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնաւուտ. Պէպէք։	22

Ասիական եզերք

2 15	Իսկ. Գուզ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ, Պէօյիւքտ. Եէնիմահ. (Ուրբաթ օրերը Բ. փ. մահ.)	32
2 30	Ուղղակի Ա. Հիսար (Բացի ուրբաթէ)։	23
9 30	Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ, Թար. Պէօյիք. Մէզ. Գավաքներ։	32
10	Սիրքէճի-Իսկ. Պէյլ. Վանիք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Գանլ. Ստէն. Բ. փաշա մահ. Բաշապ. Պէյքօզ։	28
10 30	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բ. փաշա մահ. Բաշ. Պէյքօզ, Պէօյիւքտէրէ։	17
11 15	Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ, Պէօյիւքտէրէ	12
11 40	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Արնաւ։	22

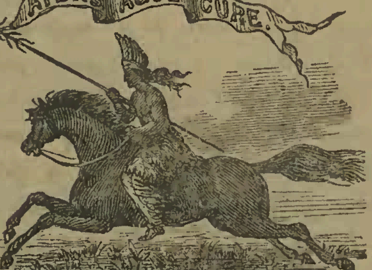
AYER'S AGUE CURE!

ՋԵՐՄԻ ԴԵՂ

Տօքթէօր Այէրի ջերմի դեղը ամէն ու և իցէ տեսակ ջերմ խոկոյն կը բժշկէ. չկայ դեղ մը որ ասոր չափ օգտակար ըլլայ ջերմի. ջերմ բանողները պարապ տեղը կը տանջուին քանի որ աս դեղը կայ, պէտք է որ անմիջապէս անկէ գործածեն։ Արդէն Պոլսոյ և գաւառներուն մէջ ճանչցըւած է աս դեղը ու անով բժշկուողները գիտեն անոր յարգը։ Նախ ումբը տրամի չափ հէնդ ե-դէ խմելու է իբրև մաքրողական դեղ ու ետքը աս ջերմի դեղէն (ջերմը չբռնած) որը չորս անգամ մէկ մէկ անուշի դգալ ջուրի հետ խառնելով խմելու է, անմիջապէս կանգնի։ Տըպող աւելի քիչ տալու է. կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

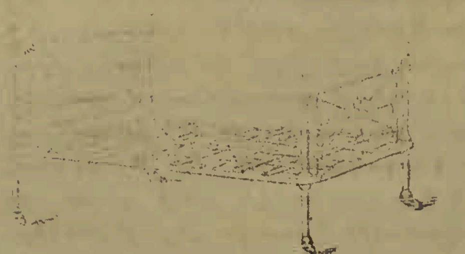

ԱՆԿՈՂՆԱՐԱՆ ԿԱՄ ՄԱՀՃԱԿԱԼ

Ամենի և հասարակ քարեօլաներ երկաթէ և արոյրէ, աժան գիներով կը ծախուի, Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

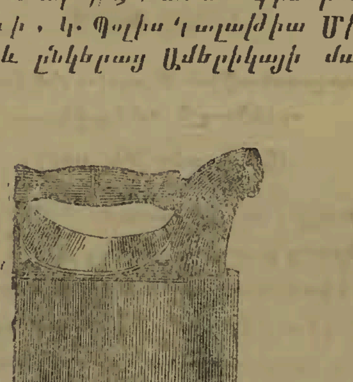

ԱՐԴՈՒԿ

Այս ձև իւթիւներուն ամենէն աղէկ տեսակը որուն մէջ կրակը չը մարիր և աղէկ կը գործէ, կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան։

Այս լրագիրը շաբաթը երեք անգամ կը հրատարակուի, երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը։ Բաժանորդագրութեան տեղերն են Ղալաթիա Սանտըքճըլար ճատտէսի թիւ 198, Նօրօ խան Մասիսի խմբագրատունը։

Իսկ գաւառաց մէջ հետևեալ հոգաբարձուաց անձնաւորները։

ԻԶՄԻՐ. Ստեփան աղա Տէտէեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Լօկիճեան.
ՊՐՈՒՍԱ. Ստեփան աղա Թանկէրեան.
ԹԷՔԻՐՏԱՂ. Տ. Արիստակէս սուրբ քահանայ Ֆէսլեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Խաչատուր Թաղաքէլիմեան
ԿԱՐԻՆ. Կարապետ պատուելի Զաքարեան.
ՎԱՆ. Կարապետ աղա Նաթանեան.
ՄՈՒՇ. Մկրտիչ աղա Փօթիկեան.
ԵԱՇ. Մ. աղա Խաչիկեան.
ՖՕՔՇԱՆ. Ֆէրհատ աղա Ս. Ֆէրհատեան
ԵՐԶՆԿԱՅ. Թադէոս աղա [illegible]
ՍԻՎՐԻՀԻՍԱՐ. Արժ. [illegible]

Ուրիշ քաղաքներէ առաջարկելով ուզողները ասա տեղերէն մէկուն հետ կրնան թղթակցիլ։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
ՂԱԼԱԹԻԱ ՆՕՐՕ ԽԱՆ